

Takács Zsuzsanna Mária

**Az orvosok neveléséről.
Az orvos-tanárok pedagógiai szerepe**

*„A mesterség három tényezője a betegség a beteg és az orvos.
Az orvos a mesterség szolgája.”*

Hippokratész

Tanulmányomban egy kis szeletét kívánom bemutatni az orvoscépzés és az orvostudomány történetének, valamint egy olyan bőrgyógyászprofesszor munkásságának, aki nagy hangsúlyt fektetett pedagógiai tevékenységére is a kutatás mellett. Berde Károly és a hozzá hasonló kivételes orvos-oktatók munkássága példaként kell álljon utódaik előtt. Gondolataik a mai kor orvosai számára is megfontolandó igazságokat tartalmaznak, melyek reméljük, hogy nem felejtődnek el ebben a felgyorsult, az újabb ismereteket állandóan hajsoló világban.

Az orvosok neveléséről

A leendő orvosok képzésére nagy hangsúlyt fektettek már a történelem kezdeti időszakában is. A tanítványok nagy tisztelettel fordultak mestereik felé, aminek fontos dokumentuma a hippokratészi eskü, amelyben ezt olvashatjuk: „Az orvostudományban mesteremet ugyanolyan tiszteletben részesítem majd, mint szüleimet, megosztom vele megélhetésemet, és ha nélkülöz, gondoskodni fogok ellátásáról; fiait saját fivéreimnek fogom tekinteni, és ha ők is el akarják sajátítani az orvostudományt, fizetség és szerződés nélkül megtanítom majd nekik. Gondom lesz rá, hogy a tudományt, a szóbeli és minden más felvilágosítást ismertessem fiaimmal és mesterem gyermekeivel, valamint azokkal a tanítványokkal, akiket szerződés és az orvosi törvény alapján tett eskü kötelez...”¹

A középkorban, a 12. századtól kezdődően sorra alakuló európai egyetemek, Salerno, Montpellier, Párma, Bologna váltak az orvoscépzés központjává.² Salernót, mely a 13. század közepéig töltötte be vezető szerepét az európai orvoscépzésben³, „civitas hippocratica”⁴ néven is emlegették. A salernói orvosi iskola a többi hasonló intézménnyel ellentétben nem papi iskola volt, hanem a

laikusok képzését szolgálta.⁵ A középkori egyetemek működésének legfontosabb feltétele a pápa engedélye volt, a tanárok és a diákok pedig Európa bármely szegletéből érkezhettek, így a kort az egyetemi hallgatók ún. peregrinációja jellemezte.⁶ A híresebb iskoláknak a diákok valóságos rohamával kellett megküzdeniük. A reneszánsz időszakában létrejött a hagyományokhoz és a természethez való új viszony kialakításának feltétele, amely később az újkor orvostanának alapjául szolgált.⁷ A középkori magyar egyetemek viszonylag rövid életűek voltak és nem is rendelkeztek mind orvosi karral, ezért a leendő magyar orvosok külföldre, elsősorban Itáliába mentek, hogy tanulmányaikat folytathassák.⁸

Közép-Európában a döntő fordulatot az orvostudományban a felvilágosult abszolutizmus oktatás- és egészségügyi politikája hozta meg.⁹ Magyarország területén az orvosok egyetemi képzése 1770-ben, a Mária Terézia által felállított nagyszombati orvosi fakultáson kezdődött, amelynek élére Gigl József nagyszombati városi orvost nevezték ki, azonban a tényleges oktatás csak 1772-ben indult meg.¹⁰ Mária Terézia egészségügyi politikájára jelentős hatással volt, és az orvosi képzés megújításában nagy szerepet játszott orvos és tanácsosa, a holland származású Gerhard van Swieten.¹¹ 1777-ben II. József az egyetemmel együtt az orvosi kart is Budára helyezte, majd 1784-ben az egész kart és a kórházat Pestre telepítették át, így élvezhette a gyorsan fejlődő város támogatását.¹² A 19. század folyamán sokat fejlődött az orvostudomány, és e fejlődés üteme nagymértékben fel is gyorsult. Ekkor következett be az egyes szakirányokra való specializálódás és különböző orvosi iskolák alakultak ki, melyek egy-egy szakterület körül jöttek létre. A 19. században alakult ki az a nézet, mely az orvos személyét és a beteget is meghatározó fontosságúnak ítélte, és az orvos-beteg kapcsolatot központi kérdéssé tette.¹³ A magyar orvostudomány a 19. század során is olyan nagy tekintélyű tudósokat adott a világnak, mint Schöpf-Mérei Ágoston, Markusovszky Lajos, Korányi Frigyes, vagy „az anyák megmentőjeként” tisztelt Semmelweis Ignác. Az egészségügy és így az orvostudomány szabályozását oldotta meg az 1876. évi XIV. törvény, mely a legkorszerűbb elveknek megfelelően rendelkezett, az állam felügyelete alá rendelte az egészségügyet, így ezáltal meghaladta a kor nyugat-európai országainak törvényeit is.¹⁴ Ez a törvény szabályozta az orvosi egyetemek tanulmányi rendjét, mivel életbe léptette az egyetemes orvosdoktori, *medicinae universae doctor* diplomát, mely egyenértékű volt az Ausztria területén szerzett diplomával az azonos tanulmányi rend következtében.¹⁵ Az orvostudomány „modern” időszaka a 19. század

második felével kezdődött, amely nemcsak az orvostudomány területén, hanem az orvosi hivatást választók körében is jelentős változásokat eredményezett. Már nem a 17–18. századból ismert orvosképpel találkozunk, melyet a kor festői előszeretettel örökítettek meg, mi szerint az orvos feladata az volt, hogy otthon, a betegség mellett tanulmányozza a betegséget.¹⁶ A természettudományok fejlődése és az orvosok kutatásai során az ismeretek egyre halmozódtak, az orvosi kutatásokhoz kialakultak a kutatóintézetek, amelyek egyre nagyobb jelentőségre tettek szert a század folyamán, de a gyakorló orvosok is folytattak kutatásokat a klinikák falai között. Az orvosi fakultásokon is megnőtt a hallgatók száma, melyek sorai közt ekkor kezdtek felbukkanni az első női orvostanhallgatók. A modern magyar orvosi képzés rendszere az első világháború végéig alakult ki, és igen magas tudományos színvonalat képviselt.¹⁷

A 20. század során teljesen átalakult az orvosképzés rendszere, ismeretei pedig igen rövid idő alatt hatalmas mértékben megnövekedtek. Nagy változáson ment keresztül az orvos fogalma és munkaköre is, mely teljesen összefügg a kor tudományos és társadalmi változásaival, amit az orvosképzésnek is követnie kellett.¹⁸ Az orvosképzést tekintve pedig az Orvosetikai Statútumban szintén találunk olyan fejezetet (V.), mely az orvost – mint oktatót – állítja a középpontba, és a következőket olvashatjuk benne: „Az orvos vezető felelős beosztottjainak szakmai és erkölcsi fejlődéséért. Az oktatás során az ismeretek közlése szemléletet is formáljon és alakítsa, fejlessze az oktatottak személyiségét. Az oktatás stílusa nem lehet sértő vagy kioktató.”¹⁹ Az oktató személyének fontossága az orvosképzésben is meghatározó jelentőséggel bírt már a kezdetektől, ahogy a hippokratészi eskü szövegében is olvashattuk. Ez a szerep a 20. század folyamán is megmaradt, és a mai napig nagy fontossággal bír. Erről az oktatói feladatról fogalmazták meg gondolataikat a tanulmányban idézett orvosok is, akik közül Berde Károly munkásságát ismertetjük bővebben.

Berde Károly élete és munkássága

Berde Károly 1891. március 6-án született Nagyenyeden. A Bethlen Kollégiumban végezte tanulmányait a középiskola befejezéséig.²⁰ Sikeres érettségi után beiratkozott a kolozsvári egyetem orvosi karára, ahol 1914. aug. 26-án kitüntetéssel szerezte meg orvosi diplomáját.²¹ Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített, és érdemei elismeréseként²² 1924-ben a vitézi rend tagjává²³ választották. A háború éveit sem hagyott fel tudományos munkásságával.

A bécsi és az innsbrucki klinikák tanulmányozása mellett a kolozsvári egyetem Bőr- és Nemikórtani Klinikáján, Marschalkó Tamás vezetésével töltötte gyakornoki éveit.²⁴ A húszas évek során több tanulmányutat tett külföldre, így például tanult Párizsban, Németország több egyetemén, Koppenhágában és Olaszországban is.²⁵

Életrajzában írja, hogy amikor a román hatóságok 1919. október 15-én átvették az egyetemet és elbocsátották állásából, visszament Nagyenyedre, ahol két évig magánorvosként dolgozott.²⁶ A magyar kormány 1921-ben újra felállította a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet Szegeden, ahol tanársegéddé nevezték ki a bőrklinikára.²⁷ Berde Károly a húszas években több tanulmányutat tett Nyugat-Európában, hogy tudását még jobban elmélyítse. 1924-ben a párizsi Hopital St. Louis-ban Jeanselme-nél, Miliannál és Saboraud-nál tanult, 1925-ben Németországban a boroszlói, berlini, lipcsei és hamburgi klinikákon, ezeken kívül pedig a koppenhágai Finsen-intézetben volt hosszabb tanulmányúton, 1927-ben Olaszországban és 1929-ben Ausztriában járt.²⁸ A szegedi egyetem 1926-ban kinevezte a bőrklinika adjunktusának, és még ugyanabban az évben magántanárának, ahová habilitációját a „Fertőző bőrbetegségek kór- és gyógytana” címmel nyújtotta be.²⁹

1931-ben került a pécsi Erzsébet Tudományegyetemre, mint rendkívüli tanár, majd 1935-től az egyetem nyilvános rendes tanára lett.³⁰ Többször hívták más intézményekbe, így 1936-ban Szegedre, majd 1938-ban Debrecenbe, de mindig visszautasította ezeket az ajánlatokat, és Pécsen maradt.³¹ 1936 és 1938 között a pécsi egyetem Tudományos Egyesületén belül az orvosi szakosztály elnöke volt, az 1939–40-es tanévben pedig dr. Berde Károlyt választották az orvosi kar dékánjává.³² Pécsi évei alatt jutott el a stockholmi rádium-intézetbe 1931-ben, és 1933-ban a konstantinápolyi levantei dermatológiai intézetbe.³³ A nemzetközi tudományos életben szintén a nagy szaktekintélyek közé tartozott, hisz olyan híres külföldi szaklapoknak volt állandó referense, mint a *Dermatologische Wochenschrift*, és a *Dermatologica* című folyóirat társszerkesztőjeként is megtaláljuk a nevét.³⁴ 1936-ban felvette tagjai közé a finn orvostudományi akadémia, a Duodecim Helsinkiben.³⁵ 1932 és 1944 között a Magyar Dermatológiai Társaság alelnöke volt.³⁶

A Pécsen töltött évek alatt születtek meg Berde Károly professzor életművének legmaradandóbb alkotásai. 1934-ben készült el *A bőr- és nemibetegségek* című tankönyve, mely 1943-ban már újból megjelent bővített formában.³⁷ Irodalmi munkásságának, tankönyveinek, tanulmányainak kimagasló érdeme, hogy

megteremtette általuk a bőrgyógyászat területén a szép magyar szaknyelvet.³⁸ 1940-ben jelent meg nyomtatásban *A magyar nép dermatológiája. A bőr és betegségei népiünk nyelvében, hiedelmeiben és szokásaiban* című munkája³⁹, mely a mai napig egyedülálló módon tartalmazza nemcsak a régi magyar orvosi gyakorlatot, hanem a népi gyógyászat évszázados hagyományait is. Könyvének megírása hatalmas hiányt pótol. Gyűjtései révén világossá vált, hogy a középkori gyógy módok, a boszorkányhit, a javasasszonyok különféle „csodaszerei” jóval túléltek nemcsak a középkort, hanem az utána következő évszázadokat is, és egészen a 20. század első feléig jelen voltak a népi gyógyászatban. Berde Károly így fogalmazta ezt meg könyvében: „A néphit és a népszokások évezredes hagyomány gyanánt szűrődnek át nemzedékről nemzedékre ... alapelveik tekintetében csodálatosan állandók.”⁴⁰

A bőr gombás megbetegedéseinek tudománya, a mykológia magyarországi megalapozásában is úttörő munkát végzett. Több bőrgyógyászati kórkép, így például a *lymphangoitis sulci coronarii non Venerica* Berde leírása fűződik nevéhez.⁴¹

E sikerekben gazdag pályán újabb törés következett be a második világháború kitörése után, de ez csak a pécsi egyetem elhagyását jelentette. Visszatért a Ferenc József Egyetemmél együtt Kolozsvárra, ahol 1940 és 1942 között az orvosi kar dékánja, majd az 1942/43-as tanévben a kar prodékánja volt.⁴² Berde Károly mellett, hogy az egyetem dékánja volt, két tanszék vezetését is elvállalta. A dermato-venerológiai tanszék mellett az orvostörténeti tanszék élén is Berde professzor állt.⁴³ Már szegedi éve alatt Poór Ferenc adjunktusaként foglalkozott az orvostudomány történetével.⁴⁴ 1928-ban jelent meg egyik orvostörténeti munkája saját tanszékének történetéről, melynek címe *A M. kir. Ferenc József Tudományegyetem Bőr- és Nemikórtani Tanszékének és Klinikájának története 1874–1924*.⁴⁵ Bár a kolozsvári egyetemen az orvostörténeti tanszékét Berde vezette, a „hivatásos historikus”, ahogyan Szállási Árpád fogalmazta meg, Pataki Jenő volt, aki már a 83. életévében járt ekkor.⁴⁶ Az öt magyar orvosi fakultás közül egyedül Kolozsváron volt kötelezően beiktatva az orvosi képzésbe az orvostudomány történetének oktatása.⁴⁷ Berde professzor írta meg a szegedi mellett a kolozsvári bőrklinika történetét is, és dolgozta fel irodalmi hagyatékukat.⁴⁸ 1942-ben szerveződött újjá az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) Orvostudományi Szakosztálya, melynek tevékenységében Berde Károly is aktív szerepet vállalt.⁴⁹

1944. december 6-án, ahogy életrajzában írja, újból katonai szolgálatra hívták, mint tartalékos orvos-századost és Boroszlóba vezényelték, ahol az oda telepített magyar orvosi fakultáson tanított. 1945 októberében Berde Károly vezetésével jött haza az ott rekedt 300 orvostanhallgató és 15 tanáruk Budapestre.⁵⁰ Hazatérésük után az ÁVH az Andrassy út 60-ba szállította, ahol harminc napot töltött, majd a népbíróság felmentette a népellenes bűntett vádjá alól.⁵¹ 1950-ben felmentették egyetemi tanári állásából⁵², így kénytelen volt magánorvosként dolgozni⁵³, bár még nyugodtan folytathatta volna tanári munkásságát. 1952. október 18-án megkapta az orvostudomány doktora fokozatot.⁵⁴ Berde Károly professzor hosszú, küzdelmes életét 1971. július 4-én fejezte be budapesti otthonában.⁵⁵

Az orvos-tanárok pedagógiai szerepe

„Tudás és egyéniség: ez az orvosi hivatás alfája és ómegája.”

Horányi Béla⁵⁶

A 20. század folyamán több magyar orvosprofesszor is szükségét látta annak, hogy megfogalmazza és kihangsúlyozza az orvosi egyetemeken oktató orvosok pedagógusszerepét is, kiváló szakmai felkészültségük mellett. „Az egyetemi tanár hivatása – fogalmazta meg Berde Károly – a szellemi pályák sorában nemcsak legelől áll, de kétségkívül a legterhesebb is. Nincs intellectualis pálya amellyel szemben oly sok és oly különféle természetű igények emeltetnének, mint az egyetemi tanaré előtt. (...) Az egyetemi tanár azonban nem adhatja át magát és idejét pusztán a kutatás munkájának...”⁵⁷ Berde professzor szerint az egyetemi oktatóknak elsőrendű fogyasztóknak és a legmagasabb fokon álló közvetítőknak kell lenniük, mivel ismerniük kell szaktudományuk egész terjedelmét annak minden határterületével együtt, fejlődését állandóan és éber szemmel figyelniük, a mások által felfedezett új ismereteket pedig beszerezniük, és saját ismereteik közé kell beépíteniük, hogy átadhassák hallgatóiknak.⁵⁸ Különösen az orvosi képzés során kell megvalósuljon az oktatás, és ahogyan Grósz Emil fogalmazta meg, a „tudományos bűvárkodás”⁵⁹ egysége, hiszen „minden orvosnak szüksége van a tudományos gondolkodásra, e nélkül mesteremberré lenne”⁶⁰. A leendő orvosoknak azonban nemcsak a tökéletes szakmai tudást kell megszerezniük egyetemi éveik alatt, hanem azt is meg kell tanulniuk, hogy a betegség mögött az embert is lássák. Ennek kialakításában nagy szerepet

játszanak az egyetemen oktató orvosok, akiknek példája elkíséri a most még csak egyetemi hallgatókat, később gyakorló orvosként, kutatóként egész életük során. Horányi Béla szerint ezért lenne fontos a szakmabeli rátermettség és a szellemi adottságok vizsgálata mellett az egyetemi oktatók kinevezésénél az emberi egyéniség beható vizsgálata is, hiszen „megfelelő orvosegyéniség nélkül – fogalmazta meg – ismereteket adhat az ifjúságnak, de orvosokat nem fog nevelni”.⁶¹ A hatalmas ismeretanyag átadása miatt sajnos nagyon kevés idő jut arra, hogy az orvosi egyéniség kialakításával is foglalkozzanak, pedig egyre nagyobb veszély fenyegeti az orvost, mint egyéniséget, melynek fő okaira Horányi már a hatvanas években felhívta a figyelmet. Három pontban fogalmazta meg a fő veszélyforrásokat:

- Az egyetemi oktatás során olyan nagy mennyiségű ismeretanyagot kell pontosan és jól rögzíteni emlékezetükben, hogy ennek elsajátítása elnyeléssel fenyegeti az orvos egyéniségét.
- A nagyfokú specializálódás miatt az orvosok már nem látják az egész embert, hanem csak a betegséget.
- Végül Horányi még a túlzott gépesítést is megemlíti, melynek veszélyét abban látta, hogy ezáltal az orvos személytelenné válhat.⁶²

Azonban nem szabad elfelejteni azt, hogy az orvossá nevelés folyamatában milyen fontos szerepet játszanak maguk a betegek, mivel nemcsak a betegségeink, hanem ők maguk is nevelési tényezőként hatnak azáltal, hogy megalapozzák a később kialakuló orvos-beteg kapcsolatot.⁶³ „A beteget – írta Berde Károly – szeretni kell. És pedig annak személyét is és nemcsak a kóros érdekeségét. (...) A beteg pszichéjéhez hozzáférkőzni, lelkiségét megragadni és akaratunk alá hajtani éppúgy szükséges, mint testi baját felismerni, és azt befolyásolni.”⁶⁴ Ezt a tulajdonságot azonban nem lehet csak az egyetemi évek alatt elsajátítani. Az orvosi nevelés nem kezdődhet csak az egyetemen – vallotta Horányi Béla –, hanem már a családban, majd később az általános és középiskolában törekedni kell arra, hogy azokban a gyermekekben, akik már ekkor késztetést éreznek az orvosi hivatásra, kialakuljanak azok a tulajdonságok, amelyek nélkülözhetetlenek az orvosi gyakorlat során.⁶⁵ Vajon a 21. század elején mennyire érvényesül ez a gondolat? Társadalmunk leendő orvosnemzedékét mi motiválja az orvosi hivatás választásakor, és felkészíti-e őket arra valaki, mit is vállalnak azáltal, hogy a középiskola befejezése után az orvosi egyetemet választják? A sok

információ mögött vajon látják-e még a beteg embert is? Ezekre a kérdésekre nehéz választ találni. Roy Porter szerint a mai, egyre bürokratizáltabb és technika vezérelte világban az eltűnés veszélye fenyegeti a személyes kapcsolat hipokratészi elvét.⁶⁶ „...kísérletes tudományunk – fogalmazta meg a problémát Berde professzor – gondolkozásmódunkat túlságosan materialissá tette, érdeklődésünket és igyekezetünket csaknem kizárólagosan a betegség felé fordította a beteg ember helyett...”⁶⁷ Ennek elkerülésében nélkülözhetetlen szerepet kell vállaljanak az orvosi egyetemeken oktató orvostanároknak, akik mindannyian szakterületük jeles képviselői, de nem szabad megfeledkezniük arról, hogy szakmai tudásuk átadása mellett példát kell mutassanak a betegekkel való kapcsolat kialakítása terén is. A betegeknek az az igénye, hogy személyes kapcsolat alakuljon ki az orvosukkal, sohasem fog megszűnni, mivel sokszor az orvosi egyéniség is „gyógyszer” – idézte Bálint Mihályt Horányi Béla –, melyet talán még jobban is igényelnek a betegek, mint a valódi gyógyszereket.⁶⁸ Egy orvosnak mindig fel kell készülnie arra is, hogy betegei fizikai panaszai mögött felismerje és megértse életkörülményeiket is, ha igazán orvosi tevékenységet akar kifejtteni.⁶⁹

Ezeknek a tényleges gyógyító tevékenység mellett másodlagosnak tűnő „panaszoknak” a felismerésére is fel kellene készíteni az egyetemi évek alatt az orvostanhallgatókat, hogy ne csak a hatalmas mennyiségű ismeretanyagot halmozzák föl addig, míg gyakorló orvossá nem válnak. Ebben nagy felelősség hárul az őket oktató orvosokra is. Az orvosi ismeretek elsajátítása mellett Horányi Béla elsőrendű fontosságot tulajdonít annak, hogy a leendő orvosokat a művészet szépségére is tanítsák.⁷⁰ Szerinte ugyanis „az életet szolgálni csak az tudja, aki maga is hisz az élet szépségében, aki maga is megéli, szereti az élet értékeit”⁷¹, és hogy ki szereti az életet, „csak az az orvos, aki mély érzelmi kultúrával, gazdag érzelmi világgal rendelkezik”⁷². Ehhez elengedhetetlennek tartja a zene és az irodalom, ezen belül is a líra ismeretét, de megjegyzi, hogy sajnos „sok egyetemi oktató gimnáziumi tanulmányai befejezése óta nem olvasott egyetlen szépirodalmi munkát sem, és sokan nem ismerik a zene feloldó, embert nevelő hatását”.⁷³

Az orvos-oktatókra hatalmas súly nehezedett már a 20. század elejétől kezdve, de a 21. század elején ez talán még fokozódott is, mivel a legújabb felfedezések mind orvosi, mind technológiai értelemben nagy kihívásokat támasztanak eléjük nemcsak szakmai, hanem morális téren is. Az orvossá válás folyamatában a követelményeket nem elég csak a szakmai oldalon egyre feljebb

emelni, hanem a leendő orvosok egyéniségével szemben is olyan további követelményeket kell támasztani, hogy azt a rangot, mely az orvos fogalmában rejlik, a leendő orvosok valóban megérdemeljék.⁷⁴ Különösen fontos ez egy olyan oktató esetében, aki klinikai tanszéket vezet, hiszen nem elegendő, hogy a beteg szempontjából jó orvos legyen, hanem példát kell mutatnia hallgatóinak az orvosi hivatás gyakorlati megvalósításában is, mert ahogyan Berde Károly fogalmazta meg: „A nagy tudomány még nem tesz jó orvossá s a nagy elméleti felkészültség még nem tesz jó klinikussá.”⁷⁵ A példamutatás fontosságának egyaránt kiemelt szerep jut Berde professzor, Grósz Emil és Horányi Béla írásában is. Az a példa ugyanis, amit az orvostanhallgatók oktatóiktól, sőt a tanszékeken dolgozó összes munkatárstól látnak, elkíséri őket orvosi pályájukon. Ebből következik, hogy „jó orvosokat – írta Horányi Béla – csak emberileg és szakmailag is kiváló tanárok nevelhetnek”⁷⁶.

„A tanár – írta Berde Károly – útitárssá válik egy egész életre. Évtizedek múlva is ott áll a tőle már rég elszakadt tanítvány háta mögött és erkölcsileg osztozik annak sikereiben, balsikereiben egyaránt.”⁷⁷ A tudományos, szakmai tudás mellett ezért szükséges nagy hangsúlyt fektetni az orvos-oktatók pedagógiai ismereteire is. Ahhoz, hogy valaki jó orvos-oktató legyen, a haláláig meg nem szűnő munkával kell megküzdenie – fogalmazta meg Horányi Béla.⁷⁸ Ha egy orvos hivatásának választotta a leendő orvosnemek oktatását, akkor elsősorban soha meg nem szűnően az önnevelés nehéz iskoláját kell állandóan végigjárnia.⁷⁹ A legnehezebb feladatok közé sorolja az orvosi képzés, az orvossá nevelés során azt, hogy a leendő orvosok megtanulják a betegekkel szembeni érzelmi tárgyilagosságot anélkül, hogy ezáltal hűvössé, közömbössé váljanak.⁸⁰ Az orvossá nevelés problémáit Horányi Béla három kérdés köré csoportosította:

- A leendő orvosok általános lelki tulajdonságainak megismerése, mely kiterjed belső lelki állapotuk, értékrendszerük mellett életkörülményeikre, szociális helyzetükre is.
- A következő nagyon fontos elem, hogy meg kell próbálni annak az orvostípusnak a meghatározását, amelyet az egyetemi tanulmányok végére el szeretnének érni, amely felé haladniuk kell.
- Végző soron pedig meg kell határozni azokat a módszereket, amelyekkel ezt a célt el szeretnék érni.⁸¹

A módszereket illetően szintén három nagyon fontos dologra hívja fel a figyelmet:

- Nevelni legjobban az érzelmeken keresztül lehet.
- A nevelés legfontosabb eszköze a példamutatás.
- Legvégül pedig arra figyelmeztet, hogy az egyetemista fiatalok nevelésében a legjobb hatást csak akkor lehet elérni, ha szinte „észrevétlenül, láthatatlanul” történik mindez.⁸²

A mai felgyorsult világban, amikor szinte naponta születnek új tudományos felfedezések, nem szabad megfeledkezni arról, hogy nem elég kiváló szakembernek lenni és lépést tartani a kor legújabb kihívásaival. Szükség van arra is, hogy a jövő orvosnemzedéke a betegségek mögött az embereket is lássa. Ehhez viszont nélkülözhetetlen az egyetemeken oktató orvosok példája. Számukra nem elég a kiváló szakmai tudás. Kiváló pedagógusokká is kell válniuk. A hatvanas években Horányi Béla még az írta, hogy általános felfogásként jelenik meg az orvos-oktatók körében az, hogy csak a tudományos munkának van becsülete, az oktatói munka csak kényelmetlen kötelesség.⁸³ Csak remélni lehet, hogy az elmúlt lassan immár negyven év során megváltozott ez a vélemény, és az orvos-oktatók már ugyanolyan fontos feladatuknak tartják oktatói tevékenységüket is amellet, hogy szakmai tudásuk legjavát adják át tanítványaiknak. Másrészt pedig nem feledkeznek meg az orvosképzés céljai között arról, melyet Berde Károly így fogalmazott meg: „Minél súlyosabbá válik a rend (orvosi rend – TZSM) helyzete s minél nagyobb feladatokat hárít rá az egyre nehezedő idő, nekünk annál inkább kell arra törekednünk, hogy az előzőknél mindig jobb minőségű orvosokat képezzünk: és pedig a tudásban újabb erősítésekkel, az erkölcsben a régiek konzerválásával. A jó minőség e két lelki pilléréen alapszik rendünk jóléte és becsülete Hippokratés óta és minél nehezebb az idő, annál elválaszthatatlanabb e két kellék egymástól.”⁸⁴

Jegyzetek

¹ Hippokratészi Eskü. In Benke József: *Az orvostudomány története*. Egyetemi jegyzet. Pécs, 1994. 36. p. A Magyar Orvosi Kamara 1998-as Orvostikai Statútumában olvashatjuk az eskü újabb, a Kamara által javasolt szövegét: „*Én ... esküszöm, hogy orvosi hivatásomhoz mindenkor méltó magatartást tanúsítok. Legfőbb törvénynek tekintem a betegek testi és*

elki gyógyítását, a betegségek megelőzését. Az emberi életet minden megkülönböztetés nélkül tisztelem. Orvosi tevékenységem soha nem irányul emberi élet kioltására. A betegek emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartom, bizalmukkal nem élek vissza és a titkaikat haláluk után is megőrzöm. **Tanítóimnak megadom az illő tiszteletet, orvos társaimat megbecsülöm.** (Kiemelés: TZSM) A betegek érdekében ismereteimet, tudásomat folyamatosan gyarapítom. Minden erőmmel arra törekszem, hogy megőrizsem az orvosi hivatás tisztaságát és tekintélyét. Az ... Egyetem hírnevét öregbítem és megbecsülését előmozdítom.” Orvosetikai Statútum. Etikai kódex eljárási szabály. Szerk.: MOK Etikai Kollégiuma. Magyar Orvosi Kamara, Bp. 1998. 4. p.

² Az orvosképzésről ld. bővebben: Kapronczay Károly: *Közép-Európa orvosképzése*. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. H. n., é. n. és Benke József: *Az orvostudomány története*. Második, bővített kiadás. Bp., 2009, Medicina Könyvkiadó.

³ Kapronczay 7. p.

⁴ Benke 1994: 59. p.

⁵ Uo.

⁶ Kapronczay 8. p.

⁷ Schultheisz Emil: *Az európai orvosi oktatás történetéből. Stúdiumok a középkorban és a koraiújkorban*. Magyar Tudománytörténeti Intézet. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár. 2003, 12. p.

⁸ Kapronczay 51. p.

⁹ Uo. 29. p.

¹⁰ Buda József dr.: *Az orvoslás története és szemelvénygyűjtemény az orvoslás történetének irodalmából*. Egyetemi jegyzet. Pécs, 1996, 202. p.

¹¹ Kapronczay 30. p.

¹² Uo. 55. p.

¹³ Uo. 177. p.

¹⁴ Kapronczay 176. p.

¹⁵ Grósz Emil dr.: *Az orvosképzés*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp. 1941. 7. p. Grósz Emil (1865–1941) szemész, egyetemi tanár. 1887-ben szerzett orvosi diplomát a budapesti egyetemen, majd ezen intézmény tanaraként tevékenykedett 1905 és 1936 között. Szerkesztője volt a *Szemészet*, és társszerkesztője az *Orvosképzés* c. lapoknak, emellett pedig a magyar intézményes orvos továbbképzés egyik megeremlítője, hosszú ideig az orvos továbbképzés központi bizottságának elnöke. Magyar Életrajzi Lexikon 1000–1990. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html> [2015.09.25.]

¹⁶ Az orvostudomány és az orvosok művészetekben való megjelenítéséről ld. bővebben: Vida Mária: *Művészet és orvostudomány a történelmi Magyarországon*. Medicina in artibus

in Hungaria. Bp., 1994, Magyar Képek Kiadó. Ezen munka első oldalain olvashatjuk Antall József gondolatait a művészetek és az orvostudomány kapcsolatáról: „*A művészetek és a medicina közötti kapcsolat az évezredek homályába vész. Nem a ráció az egyetlen ismérve az emberi tudásnak, az emberi alkotásnak vagy az emberi gondolkodásnak. Része az alkotó embernek a fantázia, az intuíció és az érzelem. Együtt jelentkeznek, együtt hat az értő és az érző ember képében, ami a tudomány és a művészet művelését azonos értékűvé teszi az emberiség történetében.*” (Vida 1994: 7. p.). Schultheisz Emil pedig folytatja a gondolatot a két terület kapcsolódási pontjairól: „*Minden eredeti műalkotás éppen olyan egyedi és megismételhetetlen, mint a medicinában észlelt emberi reakciók, melyek átfogó, általánosító megjelölésük mellett par excellence szubjektívek. A reprodukció ugyanolyan kevésbé jelenti magát a műalkotást, mint ahogy a betegségről alkotott klinikai képünk nem azonos a beteg emberrel. (...) Ez az egyedi és személyes momentum, az intuíció az, ami a művészetben és az orvoslásban közös.*” (Vida 1994: 8. p.) A fenti két idézetet azért is tartottam fontosnak megemlíteni, mivel az orvosképzés kapcsán többször is megjelenik a gondolat, mely szerint a művészetek területén szerzett ismeretek milyen fontos szereppel bírnának az orvosok életében.

¹⁷ Kapronczay 84. p.

¹⁸ Vörös László dr.: Az orvossá nevelés kérdései. In *Az orvosképzés néhány kérdése*. Szerk.: dr. Donáth Tibor, dr. Fekete József. Bp. 1966, Tankönyvkiadó, 31. p.

¹⁹ Orvosetikai Statútum, 1998: 29. p.

²⁰ Pastinszky István dr.: Laudatio ad octogenarium Professoris Caroli Berde. In *Bőrgyógyászati és Venerológiai Szemle*. 47. évf., 1971. 56. p.

²¹ Uo. 49. p.

²² A világháborúban szerzett érdemeiért több kitüntetésben is részesült: I. o. ezüst vitézségi érmet, a *Signum Laudis* ezüst és bronz fokozatát, a Károly csapatkeresztet, sebesülési érmet, a Vörös Kereszt II. osztályú díszjelvényét és német, bolgár, magyar hadi emlékérmeket kapott. *Pécsi Orvostudományi Egyetem Évkönyve 1989–1990, 1990–1991 és 1991–1992. tanév*. Szerk. dr. Antal Ernő, dr. Benke József. Pécs, 1992, Pécsi Nyomda Rt. (továbbiakban: POTE Évkönyv)

²³ Benke 1998: 35. p.

²⁴ Pastinszky 1971: 49.

²⁵ Uo. 50. p.

²⁶ Berde Károly dr.: *Dr. Berde Károly életrajzi adatai. Curriculum vitae*. Kézirat. H. n., é. n., másolatban a szerző tulajdonában.

²⁷ Pastinszky 1971: 49. p.

²⁸ Uo. 50. p.

²⁹ Uo. 49. p.

³⁰ POTE Évkönyve 1992: 56. p.

³¹ Berde: *Curriculum*. 1. p.

³² POTE Évkönyve 1992: 56. p.

³³ Berde: *Curriculum*. 3. p.

³⁴ Pastinszky 1971: 50. p.

³⁵ Berde: *Curriculum*. 3. p.

³⁶ Uo. 4. p.

³⁷ Pastinszky 1971: 50. p.

³⁸ Uo. 50. p.

³⁹ Uo. 50. p.

⁴⁰ Berde Károly: *A magyar nép dermatológiája. A bőr és betegségei népünk nyelvében, hiedelmeiben és szokásaiban*. Bp. 1940, Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, 10. p.

⁴¹ Pastinszky 1971: 50. p.

⁴² Berde: *Curriculum*. 2. p.

⁴³ Szállási Árpád dr.: A kolozsvári egyetem elfelejtett évei. In *Orvosi Hetilap*. 138. évf. 1997. 44. sz. 2810. p.

⁴⁴ Szállási Árpád dr.: Dermatovenerológus orvostörténéseink. In *Orvosi Hetilap*. 141. évf. 2000. 42. sz. 2307. p.

⁴⁵ Uo. 2307. p.

⁴⁶ Szállási 1997: 2810. p.

⁴⁷ Szállási 2000: 2307. p.

⁴⁸ Pastinszky 1971: 50. p.

⁴⁹ Péter H. Mária dr.: Adatok az Erdélyi Múzeum Egyesület Orvostudományi Szakosztályának tevékenységéről. In *Orvosi Hetilap*. 133. évf. 1992. 30. sz. 1906.

⁵⁰ Benke 1998: 36. p.

⁵¹ Uo. 36. p.

⁵² POTE Évkönyve 1992: 56. p.

⁵³ Benke 1998: 36. p.

⁵⁴ Uo. 36. p.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Horányi Béla dr.: Az orvossá nevelés általános elvei. In *Az orvosképzés néhány kérdése*. Szerk. dr. Donáth Tibor, dr. Fekete József. Bp. 1966, Tankönyvkiadó, 17. p. Horányi Béla (1904–1986) ideg- és elmegyógyász szakorvos, egyetemi tanár, 1952-től pedig az MTA-tól a „honoris causa” orvostudományok doktora címet nyerte el. Német és angol egyetemeken folytatott több éven keresztül agyszövettani kutatásokat, emellett pedig orvospszichológiával is foglalkozott. Számos nemzeti és nemzetközi szakmai szövetség tagja (Deutsche Akademie für Naturforscher Leopoldina, Société de l'Expression Psychopathologique de Paris, International Brain Research Organisation központi tanácsa), valamint az Igazságügyi Orvosi Tanács alelnökeként és három éven át az Orvosi Hetilap főszerkesztőjeként működött. Magyar Életrajzi Lexikon 1000–1990. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC05727/06458.htm> [letöltés ideje: 2015. 09.25.]

⁵⁷ Berde Károly vitéz, doktor: *Beköszöntő*. Különlenyomat az „Orvosképzés” 1931. évi 6. füzetéből. Bp. 1932, Kir. M. Egyetemi Nyomda, 5. p.

⁵⁸ Uo. 6.

⁵⁹ Grósz 1941: 12. p.

⁶⁰ Uo. 12. p.

⁶¹ Horányi 1966: 28. p.

⁶² Grósz 1941: 18–19. p.

⁶³ Vörös 1966: 35. p.

⁶⁴ Horányi 1966: 9. p.

⁶⁵ Horányi 1966: 9. p.

⁶⁶ Porter 2003: 66. p.

⁶⁷ Berde 1932: 9. p.

⁶⁸ Horányi 1966: 19. p.

⁶⁹ Uo. 22. p.

⁷⁰ Horányi 1966: 21. p.

⁷¹ Uo. 19. p.

⁷² Uo. 20. p.

⁷³ Uo. 21. p.

⁷⁴ Uo. 16. p.

⁷⁵ Berde 1932: 8. p.

⁷⁶ Horányi 1966: 15. p.

⁷⁷ Berde 1932: 14. p.

⁷⁸ Horányi 1966: 29. p.

⁷⁹ Uo. 25. p.

⁸⁰ Uo. 23. p.

⁸¹ Uo. 10. p.

⁸² Uo. 26–27. p.

⁸³ Horányi 1966: 29. p.

⁸⁴ Berde Károly: *Tóth Lajos emlékezete és orvosképzésünk problémái*. Az Erzsébet-Egyetem Tudományos Szövetség Orvosi Szakosztályának 1936. április 20-án tartott ünnepi közgyűlésén elmondotta vitéz Berde Károly egyetemi ny. r. tanár, szakosztályi elnök. Különlenyomat az Orvos Szövetség 1936. július 1-i számából. M.T.I. rt. nyomdája, Bp.